

حسابدار جوان - مهندس جوان

مهندس جوان

(قسمت هشتم)

دفتر مطالعات مالي و حسابداري مدیریت

در قسمت گذشته پیرامون ترازنامه، عناصر بنیادی و طبقات تشکیل دهنده آن توضیحاتی ارائه شد. در ادامه این بحث، نگاهی کوتاه به مفاهیم اساسی حسابداري مرتبط با ترازنامه خواهیم داشت. سپس باطبقات مختلف و اقلام متشکله آن آشنا می‌شویم.

همان‌گونه که در قسمت ششم این بخش اشاره شد، اصول پذیرفته شده حسابداري مبانی و قواعدی هستند که برداشت و درک واحدی از مفهوم اطلاعات حسابداري مالي را موجب می‌شوند. این اصول بر تعدادی مفروضات و مفاهیم اساسی حسابداري که مورد پذیرش اغلب جوامع حرفه‌ای حسابداري در کشورهای مختلف هستند استوار می‌باشند. مفاهیمی که توجه به آنها در ارتباط با ترازنامه دارای اهمیت می‌باشد به‌قرار زیر هستند:

واحد اندازه‌گیری برحسب پول

واحد اندازه‌گیری مشترکی که برای سنجش، گزارش و ارزیابی هرگونه فعالیت، رویداد و واقعیت اقتصادی استفاده می‌شود (پول) است. این مفهوم محدودیت‌هایی را برصورت‌های مالي اعمال می‌نماید، از جمله اینکه برخی از پدیده‌های کیفی در هر فعالیت اقتصادی قابل اندازه‌گیری برحسب واحد پول نیستند، مانند تجربه یا مهارت مدیریت. دیگر آنکه واحد پول برحسب ارزش آن در هنگام وقوع و ثبت یک رویداد بیان می‌شود. بنابر این عدم ثبات ارزش پول و تغییرات بعدی در قدرت خرید واحد پول، تأثیری بر مبلغ ثبت شده نخواهد داشت. روش‌های جبران این کمبود، موضوع اصلی بحث (حسابداري تورمی) (۱) است.

شخصیت حسابداري

هر واحد تجاری از دیدگاه انجام‌امور حسابداري خود دارای شخصیتی مستقل و جدای از صاحبان آن و سایر اشخاص است. بدین ترتیب مطالبات یا بدهی‌های صاحبان یک واحد تجاری به اشخاص ثالث، جزء منابع و تعهدات آن واحد منظور نمی‌گردد.

شخصیت حسابداري غالباً معرف یک واحد تجاری نظیر یک شرکت است. در این گونه موارد، شخصیت حسابداري مترادف با شخصیت حقوقی است.

تداوم فعالیت

اندازه‌گیری و سنجش هر رویدادی با فرض استمرار و تداوم فعالیت در ترازنامه منعکس می‌شود. این فرض اساس روش‌های متداول و جاری گزارشگری مالي در نحوه اندازه‌گیری و طبقه‌بندی رویدادها است. بدیهی است در غیر این صورت گزارشگری حسابداري، باید با فرض گزارشگری در مورد یک واحد تجاری در حال انحلال عمل نموده و بالطبع کلیه منابع آن براساس ارزش‌های جاری منابع گزارش شود که این امر در یک واحد تجاری در حال فعالیت امری نامربوط است.

بهای تمام شده

دارایی‌ها به‌عنوان منابع اقتصادی یک شخصیت حسابداري در زمان‌های مختلف دارای ارزش‌های متفاوتی هستند. لکن در حسابداري، دارایی‌ها بر مبنای ارزش زمان مبادله، یعنی بهای تمام شده ثبت می‌شوند.

ثبت دو طرفه

حقوق و علاقه گروه‌های مختلف ذی‌نفع نسبت به دارایی‌های هر واحد تجاری در (بدهی‌ها و حقوق صاحبان سرمایه) مستتر می‌باشد. چنین رابطه‌ای را می‌توان در معادله اصلی حسابداري ملاحظه کرد:

دارایی‌ها = بدهی‌ها + حقوق صاحبان سهام

بدیهی است هر رویدادی در هر دو طرف این معادله تأثیر خواهد گذاشت. به همین سبب حسابداري یک سیستم دو طرفه نامیده می‌شود.

پس از آشنایی با مفاهیم حاکم بر ترازنامه به تشریح عناصر، طبقات و اقلام حساب مورد استفاده در ترازنامه می‌پردازیم.

دارایی‌ها

دارایی‌ها انواع منابع اقتصادی متعلق به یک واحد تجاری می‌باشند. انواع مختلف دارایی‌ها براساس ویژگی‌های مشترک خود به دو طبقه اصلی دارایی‌های جاری و دارایی‌های غیرجاری (بلندمدت) تقسیم می‌شوند.

۱- دارایی‌های جاری

دارایی‌های جاری عبارتند از وجوه نقد و سایر دارایی‌هایی که به طور معمول انتظار می‌رود تا در طی یک دوره گردش عملیات یا یک سال (هر کدام طولانی‌تر باشد) قابل تبدیل به وجه نقد باشد.

منظور از دوره گردش عملیات (چرخه فعالیت)

مدت زمانی است که پول تبدیل به کالا شده، به فروش رسیده و وجه حاصل از فروش آن دریافت شود. به طور مثال در یک شرکت تولیدی، از زمان صرف وجوه نقد جهت خرید مواد اولیه و پرداخت دستمزد و سایر هزینه‌ها و سپس ساخت کالا و فروش آن و تبدیل آن به وجه نقد دوره گردش عملیات نامیده می‌شود. دارایی‌های جاری شامل ارقام متنوع پولی (موجودی نقد، سرمایه‌گذاری‌های کوتاه‌مدت، حساب‌ها و اسناد دریافتی و ...) و همچنین ارقام متنوع غیرپولی (موجودی مواد و کالا، پیش‌پرداخت‌های کوتاه‌مدت) می‌باشد.

۲- دارایی‌های غیرجاری (بلندمدت)

دارایی‌های غیرجاری یا بلندمدت شامل کلیه دارایی‌هایی است که براساس ویژگی‌های یاد شده برای دارایی‌های جاری، نمی‌توان آنها را جزء دارایی‌های جاری طبقه‌بندی و گزارش نمود. طبقات مختلف دارایی‌های غیر جاری به شرح زیر می‌باشد:

۲-۱- سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت

این طبقه از دارایی‌های غیرجاری به منظور استفاده از منافع و مزیت‌های مترتب بر سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت واحد تجاری ایجاد می‌شوند. این گونه سرمایه‌گذاری‌ها بر مبنای ماهیت و هدف آنها از سرمایه‌گذاری‌های کوتاه‌مدت واحد تجاری که در زمره دارایی‌های جاری قرار می‌گیرد متمایز می‌شوند. سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت ارقام متنوعی را شامل می‌شود از جمله سرمایه‌گذاری بلندمدت در سهام و اوراق بهادار سایر واحدهای تجاری، وجوه سرمایه‌گذاری شده برای مقاصد بلندمدت مانند سپرده‌های بلندمدت بانکی.

۲-۲- دارایی‌های ثابت

به دارایی‌هایی که برای بهره‌برداری در جریان تولید کالا و خدمات تحصیل می‌شوند و عمر مفید نسبتاً طولانی داشته باشند، دارایی‌های ثابت اطلاق می‌شوند. این گونه دارایی‌ها در مقایسه با دارایی‌های جاری دارای گردش کمتری هستند و برای ارائه خدماتی طی سال‌های متمادی خریداری می‌شوند. به همین سبب به‌عنوان دیگری مانند دارایی‌های عملیاتی یا اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات نیز نامیده می‌شوند. از ارقام این طبقه از دارایی‌ها می‌توان زمین، ساختمان، انواع تاسیسات، اثاثه، وسایط نقلیه، ابزار و ... را نام برد.

۲-۳- دارایی‌های نامشهود

دارایی‌های بلندمدتی که فاقد موجودیت عینی هستند لکن به‌عنوان یکی از منابع اقتصادی، به لحاظ حقوق و مزایایی که از مالکیت واحد تجاری بر آنها حاصل است دارای ارزش می‌باشند، دارایی‌های نامشهود نامیده می‌شوند. مانند سرقفلی، حق امتیاز و ...

۲-۴- سایر دارایی‌ها

سایر دارایی‌ها شامل آن دسته از دارایی‌ها می‌باشد که نمی‌توان با توجه به نوع فعالیت و اهداف موسسه آنها را در زمره دارایی‌های ثابت و جاری طبقه‌بندی کرد. نمونه ارقام سایر دارایی‌ها عبارتند از حساب‌ها و اسناد دریافتی بلندمدت، وجوه مسدود شده بانکی و ارقامی از اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات که به‌عنوان مازاد یا اسقاط برای فروش نگهداری می‌شوند.

۲-۵- مخارج انتقالی به دوره‌های آتی

برخی از مخارج واحد تجاری ممکن است در دوره‌های قبل انجام شده باشد، اما بدلیل انتفاع و درآمد حاصل از آنها در دوره‌های آتی به‌عنوان نوعی دارایی (پیش‌پرداخت بلندمدت هزینه) تلقی و در طی هر دوره بخشی از آن در مقابل درآمد حاصله به هزینه منظور شوند.

از نمونه ارقام طبقه مخارج انتقالی به دوره‌های آتی می‌توان مخارج قبل از مرحله بهره‌برداری، پیش‌پرداخت بلندمدت هزینه‌های بیمه و هزینه‌های تاسیس را نام برد.

۲- بدهی‌ها

بدهی‌ها به تعهدات و دیون واحد تجاری برای پرداخت پول یا ارائه خدمات و کالا در آینده اطلاق می‌شوند. به عبارت دیگر بدهی‌ها معرف ادعا یا حقوق اشخاص ثالث به دارایی‌های واحد تجاری است.

۳-۱- بدهی‌های جاری

تعهداتی که انتظار می‌رود تا در طی یک دوره گردش عملیات یا یک سال (هر کدام طولانی‌تر باشد) از محل دارایی‌های جاری یا از محل ایجاد سایر بدهی‌های جاری تصفیه شوند، بدهی‌های جاری نامیده می‌شوند. از اقلام مختلف این طبقه از بدهی‌ها می‌توان حساب‌های پرداختی، اسناد پرداختی، سایر حساب‌های پرداختی، پیش دریافت‌ها، ذخیره مالیات و حصه جاری بدهی‌های بلندمدت را نام برد.

۳-۲- بدهی‌های بلندمدت (غیرجاری)

اقلامی از بدهی‌های بلندمدت در یک واحد تجاری عبارتند از اسناد پرداختی بلندمدت، وام‌های پرداختی، پیش دریافت‌های بلندمدت و حصه غیرجاری ذخیره مالیات یا ذخیره مزایای پایان خدمت کارکنان.

۴- حقوق صاحبان سهام

حقوق صاحبان سهام عبارت است از مازاد دارایی‌های یک واحد تجاری بر بدهی‌های آن که به صاحبان سهام تعلق می‌گیرد.

۴-۱- سرمایه

در شرکت‌های سهامی، سرمایه معرف میزان سرمایه اسمی یا قانونی شرکت سهامی است.

۴-۲- صرف سهام

هنگامی که یک شرکت سهامی، سهام خود را به بیش از ارزش اسمی به فروش رساند، مبلغ مازاد بر ارزش اسمی را صرف سهام یا اضافه ارزش سهام می‌نامند که در زمره حقوق صاحبان سهام طبقه بندی و گزارش می‌شود.

۴-۳- اندوخته‌ها

اندوخته‌ها عبارتند از بخشی از سود واحد تجاری که براساس الزامات قانونی یا تصمیم مجمع عمومی صاحبان سهام و به لحاظ حمایت از منافع بستانکاران و اعتبار دهندگان و یا ایجاد منابع لازم برای طرح‌های توسعه آتی در نظر گرفته می‌شود و در طول دوره محدودیت قابل توزیع بین سهامداران نمی‌باشد.

۴-۴- سود (زیان) انباشته

بخشی از سود خالص دوره‌های قبل (پس از کسر زیان‌های حاصله) که میان سهامداران توزیع نشده است و محدودیتی نیز از توزیع آن وجود ندارد و یا مجموع زیان‌های سنوات گذشته (پس از کسر سودهای حاصله)، تحت سرفصل سود (زیان) انباشته در صورت‌های مالی طبقه بندی می‌شود.

منابع:

- ۱- حسابداری مالی - جلد اول- ترجمه و تالیف آقای دکتر رضا شباهنگ- چاپ چهارم - آذر ۱۳۷۳ - ازانتشارات مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی
- ۲- صورتهای مالی اساسی - ترجمه و تالیف آقای عزیر عالی‌ور - چاپ سوم - تیر ماه ۱۳۷۰ - ازانتشارات مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی

Inflation Accounting - ۱